Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18.12.1997, sp. zn. 2 Cdon 967/97, ECLI:CZ:NS:1997:2.CDON.967.1997.1

Číslo: 46/1998

Právní věta:

Právu zástavního věřitele domáhat se uspokojení ze zástavy (§ 151f odst. 1 o. z.), nebyla-li zástavním právem zajištěná pohledávka řádně a včas splněna, neodpovídá povinnost zástavního dlužníka "strpět" prodej zástavy. Toto právo může být v řízení před soudem vyjádřeno jen jako nárok na zaplacení zajištěné pohledávky (popřípadě též jejího příslušenství) s tím, že uspokojení této pohledávky se oprávněný zástavní věřitel může domáhat jen z výtěžku prodeje zástavy.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 18.12.1997

Spisová značka: 2 Cdon 967/97

Číslo rozhodnutí: 46

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Rozhodnutí soudu

Předpisy: 40/1964 Sb. § 151f odst. 1 99/1963 Sb. § 80 písm. b)

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Oprávněná podala u Okresního soudu v Pelhřimově návrh, kterým se domáhala, aby byl podle vykonatelného rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 9. 1994, sp. zn. 1 3 Cm 1574/93, nařízen k uspokojení její pohledávky ve výši 1 399 077, 14 Kč s 20% úrokem z částky 1 335 539,37 Kč od 1. 10. 1993 do zaplacení, nákladů předcházejícího řízení ve výši 1000 Kč a nákladů vykonávacího řízení výkon rozhodnutí prodejem nemovitostí povinných („obytné zemědělské usedlosti čp. 30 včetně zastavěné plochy parc. č. 41, zahrady parc. č. 121, 122 a 118/7, zapsaných na listu vlastnictví č. 89 pro obec a katastrální území S. u Katastrálního úřadu v P., a stodoly na pozemku parc. č. 73 a zastavěné plochy, zapsaných na listu vlastnictví č. 121 pro obec a katastrální území S. u Katastrálního úřadu v P.“). K odůvodnění návrhu uvedla, že rozsudkem, jehož výkonu se domáhá, bylo povinným uloženo strpět k uspokojení její pohledávky z úvěrové smlouvy č. 124-763846-1/92, která ke dni 30. 9. 1993 činí 1 399 077,14 Kč s 20% úrokem z částky 1 335 539,37 Kč od 1. 10. 1993 do zaplacení, prodej předmětných nemovitostí, zastavených podle zástavní smlouvy č. 763846-1/92, a že povinní na úhradu dlužné částky doposud nic nezaplatili.

Okresní soud v Pelhřimově usnesením ze dne 14. 1. 1997 zamítl návrh oprávněné, kterým se

domáhala podle již uvedeného vykonatelného rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 9. 1994, k uspokojení pohledávky oprávněné ve výši 1 399 077, 14 Kč s 20% úrokem z částky 1 335 539,37 Kč od l. 10. 1993 do zaplacení a nákladů předcházejícího řízení ve výši 1000 Kč, nařízení výkonu rozhodnutí prodejem nemovitostí povinných; současně rozhodl, že podle uvedeného rozsudku se nařizuje k uspokojení pohledávky oprávněné nákladů předcházejícího řízení ve výši 1000 Kč výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy povinné D. D. u jejího zaměstnavatele Č. se sídlem v P. a že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Dospěl k závěru, že výkon rozhodnutí prodejem nemovitostí povinných může být nařízen jen tehdy, jeli „k dispozici rozhodnutí soudu, z kterého by jednoznačně vyplývalo, že povinný J. D. a D. D. jsou povinnými z takovéhoto rozhodnutí soudu k zaplacení finanční částky". Rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 9. 1994 však byla povinnost k zaplacení peněžité částky uložena pouze společnosti V. II; povinným bylo uloženo „strpět prodej nemovitostí v jejich vlastnictví k uspokojení pohledávky navrhovatele dle, zde uvedené úvěrové smlouvy, zastavených dle zde uvedené zástavní smlouvy". Protože rozhodnutím, jehož výkonu se oprávněná domáhá, nebylo povinným uloženo zaplatit pohledávku ve výši 1 399 077,14 Kč s 20% úrokem z částky 1 335 539,37 Kč od 1. 10. 1993 do zaplacení, nelze návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí k vymožení této částky vyhovět. Rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 9. 1994 byla povinným uložena povinnost k zaplacení peněžité částky jen ohledně nákladů řízení ve výši 1000 Kč. Vymáhání této částky prostřednictvím výkonu rozhodnutí prodejem nemovitostí shledal za způsob zřejmě nevhodný. Soud prvního stupně proto návrh i v tomto směru zamítl a ve smyslu ustanovení § 264 odst. 1 o. s. ř. nařídil k uspokojení této pohledávky oprávněné výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy povinné D. D.

K odvolání oprávněné Krajský soud v Českých Budějovicích, pobočka v Táboře, usnesením ze dne 28. 2. 1997 potvrdil usnesení soudu prvního stupně a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení a že proti tomuto usnesení se připouští dovolání. Shodně se soudem prvního stupně dospěl k závěru, že „na základě rozhodnutí ukládajícího povinným povinnost strpět prodej nemovitostí nelze nařídit výkon rozhodnutí jejich prodejem". I když rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 9. 1994 „odpovídá hmotnému právu" (podle ustanovení § 151f odst. 1 o. z. se zástavní věřitel může domáhat uspokojení své pohledávky, která nebyla řádně a včas splněna, ze zástavy, a to i tehdy, když zajištěná pohledávka je promlčena), nezakládá právo „požadovat u soudu realizaci prodeje nemovitosti". Podle názoru odvolacího soudu lze posuzovat splnění podmínek pro nařízení výkonu rozhodnutí „jen podle ustanovení o. s. ř., ne podle úpravy hmotného práva"; jestliže podle ustanovení § 257 o. s. ř. lze nařídit a provést výkon rozhodnutí jen způsoby uvedenými v tomto zákoně a jestliže podle ustanovení § 258 odst. 1 o. s. ř. výkon rozhodnutí ukládajícího zaplacení peněžité částky lze provést srážkami ze mzdy, přikázáním pohledávky, prodejem movitých věcí a nemovitostí, pak návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí prodejem nemovitostí lze vyhovět jen tehdy, má-li oprávněný „titul znějící na povinnost zaplatit peněžitou částku povinnými". Názor oprávněné, že „podmínka existence titulu na zaplacení peněžité částky je splněna i rozhodnutím ukládajícím povinnost strpět prodej zastavených nemovitostí", odvolací soud odmítl s odůvodněním, že jde o „výklad v rozporu s platným právem"; řešení „rozporu mezi právem hmotným (§ 151f o. z.) a právem procesním (§ 258 odst. 1 o. s. ř.) totiž nelze „shledávat v jakémsi širším, volnějším výkladu občanského soudního řádu, tedy až ve fázi vykonávacího řízení", ale již v řízení nalézacím (např. tím, že se žalobce bude domáhat uložení povinnosti zaplatit peněžitou částku povinnými s tím, že jejího uspokojení se oprávněný může domáhat pouze ze zastavených nemovitostí specifikovaných v návrhu). Rozhodnutí o připuštění dovolání odvolací soud zdůvodnil tím, že „existuje zde určitý rozpor mezi právem hmotným a procesním", že „praxe soudů se v řešení otázky, zda u nařízení výkonu rozhodnutí prodejem nemovitostí je předpoklad existence titulu na zaplacení peněžité částky splněn i rozhodnutím o uložení povinnosti povinným strpět prodej zastavených nemovitostí, dosud liší, a ani judikatura v tomto směru není ustálena".

V dovolání proti usnesení odvolacího soudu oprávněná namítá, že výrok rozsudku Krajského soudu v

Českých Budějovicích ze dne 29. 9. 1994, který ukládá povinným „povinnost k uspokojení pohledávky 1 399 077, 14 Kč s 20% úroky z částky 1 335 539,37 od 1. 10. 1993 do zaplacení strpět prodej zastavených nemovitostí podle zástavní smlouvy ze dne 21. 8. 1992“, je výrokem ukládajícím povinnost na zaplacení peněžité částky. I když nejde o „typické rozhodnuti ukládající povinnost na zaplacení peněžité částky“, je třeba vzít v úvahu, že výrok rozsudku odpovídá hmotnému právu (podle ustanovení § 151a odst.l o. z. zástavní právo slouží k zajištění pohledávky a jejího příslušenství tím, že v případě jejich řádného a včasného nesplnění je zástavní věřitel oprávněn domáhat se uspokojení z věci zastavené. Řešení odvolacím soudem zmíněného rozporu mezi právem hmotným a právem procesním musí spočívat v „širším výkladu ustanovení § 258 odst. 1 o. s. ř. „, jinak v případě „zástavce odlišného od dlužníka“ by vůbec nebylo možné domáhat se uspokojení ze zastavené věci. I když je možné již v nalézacím řízení „získat vykonatelné rozhodnutí, kterým bude zástavcům odlišným od dlužníka uložena povinnost zaplatit peněžitou částku s tím, že jejího zaplacení se oprávněný může domáhat pouze ze zastavených nemovitostí specifikovaných v návrhu“ měla by být „umožněna obě řešení“. Oprávněná navrhla, aby dovolací soud usnesení soudů obou stupňů zrušil a aby věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud dovolání zamítl a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Z odůvodnění:

Podle ustanovení § 251 o. s. ř., nesplní-li povinný dobrovolně, co mu ukládá vykonatelné rozhodnutí, může oprávněný podat návrh na soudní výkon rozhodnutí.

Podle ustanovení § 257 o. s. ř. nařídit a provést výkon rozhodnutí lze jen způsoby uvedenými v tomto zákoně.

Podle ustanovení § 258 odst. 1 o. s. ř. výkon rozhodnutí ukládajícího zaplacení peněžité částky lze provést srážkami ze mzdy, přikázáním pohledávky, prodejem movitých věcí a nemovitostí. Ke způsobům vypočteným v tomto ustanovení je třeba přiřadit výkon rozhodnutí postižením jiných majetkových práv (srov. § 320 o. s. ř.) a výkon rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech (srov. § 338a a § 338b o. s. ř.), prostřednictvím kterých se podle občanského soudního řádu rovněž vykonávají rozhodnutí ukládající zaplacení peněžité částky.

Uvedená ustanovení se použijí i na výkon dalších titulů, uvedených v ustanovení § 274 o. s. ř.

V posuzovaném případě – jak vyplývá z obsahu spisu – oprávněná uzavřela se společností s ručením omezeným V. II dne 21. 8. 1992 smlouvu o úvěru č. 124-763846-1/92 „znějící na částku 1 200 000 Kč a příslušenství“. K zajištění této pohledávky oprávněná uzavřela s povinnými dne 21. 8. 1992 zástavní smlouvu č. 763846-l/92, podle které povinní poskytli jako zástavu své nemovitosti (obytnou zemědělskou usedlost čp. 30 se zastavěnou plochou parc. č. 41, zahradami parc. č. 121 , 122 a 118/7 a stodolou se stavební plochou parc. č. 73, zapsané na listech vlastnictví č. 89 a 121 pro obec a katastrální území S.). Rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 9. 1994, který se stal podle potvrzení tohoto soudu vykonatelným, mimo jiné bylo společnosti V. II uloženo, aby zaplatila oprávněné 1 399 077,14 Kč s 20% úroky z částky 1 335 539,37 od l. 10. 1993 do zaplacení, vše do 3 dnů od právní moci rozsudku, a povinným bylo uloženo „k uspokojení pohledávky oprávněné z úvěrové smlouvy č. 124-763846-1/92 strpět prodej nemovitostí zastavených podle zástavní smlouvy č. 763846-1/92 ze dne 21. 8. 1992, a to obytné zemědělské usedlosti čp. 30 včetně zastavěné plochy parc. č. 41, zahrad parc. č. 121, 122 a 118/7, zapsaných na LV č. 89 vedeném pro obec a k. ú. S., a stodoly na zastavěné ploše parc. č. 73 a zastavěné plochy, zapsaných na LV č. 121 pro obec a k. ú. S.“. Oprávněná podala návrh, aby podle uvedeného rozsudku byl k uspokojení její pohledávky ve výši 1 399 077,14 Kč s 20% úrokem z částky 1 335 539,37 Kč od 1. 10. 1993 do zaplacení (pohledávky z úvěrové smlouvy č. 124-763846-1/92) nařízen výkon rozhodnutí prodejem nemovitostí povinných

zastavených podle zástavní smlouvy č. 763846-1/92 ze dne 21. 8. 1992.

Z výše citovaných ustanovení vyplývá, že výkon rozhodnutí prodejem nemovitosti povinného je možné nařídit jen na základě vykonatelných rozhodnutí soudu, popřípadě dalších titulů uvedených v ustanovení § 274 o. s. ř., které povinnému ukládají zaplacení peněžité částky.

Zaplacení peněžité částky ukládá jen takové rozhodnutí, které povinnému stanoví povinnost k plnění, přičemž obsahem tohoto plnění je poskytnutí peněžité částky (tj. jde o plnění vyjádřené v penězích). Rozhodnutí, které jako tomu bylo v posuzované věci stanoví povinnost „k uspokojení pohledávky oprávněného z úvěrové smlouvy strpět prodej nemovitostí zastavených dle zástavní smlouvy“, nepochybně nevymezuje povinnost, kterou má povinný splnit, tak, že by spočívala v poskytnutí peněžité částky. Odvolací soud tedy dospěl ke správnému závěru, že rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 9. 1994 (13 Cm 1574/93-47) ve výroku týkajícím se povinných není rozhodnutím, které by povinným ukládalo zaplacení peněžité částky.

S názorem dovolatelky, že uvedený rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 9. 1994 ve výroku týkajícím se povinných je v souladu s hmotným právem a že „je tu rozpor mezi právem hmotným a právem procesním“, který musí být řešen „širším výkladem ustanovení § 258 odst. 1 o. s. ř. „, dovolací soud nesouhlasí.

Zástavní právo je definováno (srov. § 151a odst. 1 o. z.) jako právní institut, který slouží k zajištění pohledávky a jejího příslušenství tím, že v případě jejich řádného a včasného nesplnění je zástavní věřitel oprávněn domáhat se uspokojení z věci zastavené. Uhrazovací („realizační“) funkce zástavního práva je vyjádřena v ustanovení § 151f odst. 1 o. z., podle kterého „není-li zajištěná pohledávka řádně a včas splněna, může se zástavní věřitel domáhat uspokojení ze zástavy, a to i tehdy, když zajištěná pohledávka je promlčena“.

Způsob, jakým se zástavní věřitel může v řízení před soudem domáhat uspokojení ze zástavy, ustanovení § 151 f odst. 1 o. z. a ani jiné zákonné ustanovení blíže nevymezují. Vzhledem k tomu, že zástavní právo může být cestou výkonu rozhodnutí realizováno jen na základě vykonatelného rozhodnutí soudu nebo jiného titulu uvedeného v ustanovení § 274 o. s. ř. (srov. též rozhodnutí uveřejněné pod č. 13/1996 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), je třeba při výkladu ustanovení § 151 f odst. l o. z. vzít v úvahu nejen hmotně právní úpravu, ale i příslušná ustanovení práva procesního (zejména ustanovení o výkonu rozhodnutí). Současně musí být přihlédnuto k tomu, že právní úprava vychází ze souladnosti práva hmotného a práva procesního; hmotné právo proto nezakládá takové nároky, kterým by ve vykonávacím řízení neodpovídal určitý způsob výkonu rozhodnutí, nebo které by mohlo být realizováno jen prostřednictvím takového způsobu výkonu rozhodnutí, jímž by nárok nemohl být uspokojen.

Právu zástavního věřitele domáhat se „uspokojení ze zástavy“, nebyla-li zástavním právem zajištěná pohledávka řádně a včas splněna, neodpovídá povinnost zástavního dlužníka „strpět“ (či „snášet“) prodej zástavy. V případě, že by zástavnímu dlužníku taková povinnost byla rozhodnutím uložena, nemůže být na tomto základě pohledávka zástavního věřitele ve vykonávacím řízení uspokojena. Důvodem je v první řadě to, že ustanovení § 257 a § 258 odst. 1 o. s. ř. neumožňují jak již výše uvedeno na základě takovéhoto rozhodnutí nebo jiného titulu nařídit výkon rozhodnutí prodejem zástavy. Rozhodnutí, které povinnému ukládá něco „strpět“ (či „snášet“), se s ohledem na povahu této povinnosti (srov. § 258 odst. 2 o. s. ř.) vykonává podle ustanovení § 351 odst. 1 o. s. ř. ukládáním pokut až do úhrnné částky 100 000 Kč. V případě vynucování povinnosti „strpět“ (či „snášet“) prodej zástavy by se ukládáním pokut neuhrazovala pohledávka zástavního věřitele, neboť uložené pokuty připadají státu (srov. § 351 odst. l, větu třetí, o. s. ř.). Uložením povinnosti „strpět“ (či „snášet“) prodej zástavy tedy není a ani nemůže být naplněn smysl a účel ustanovení § 151f odst. 1 o. z. (uhrazovací funkce zástavního práva). V neposlední řadě je třeba vzít v úvahu, že uložená

povinnost „strpět“ (či „snášet“) prodej zástavy náležitě (přesně) nevymezuje obsah plnění, neboť určitě a srozumitelně nevyjadřuje, jak by se měl povinný zástavní dlužník vlastně zachovat, aby tuto povinnost splnil (mohl splnit). Povinnost něco strpět nebo snášet spočívá obecně vzato v tom, že povinný nesmí činit to, čím by bránil oprávněnému ve výkonu jeho práva. O takové jednání (spíše nečinnost) pak v právních vztazích mezi zástavním dlužníkem a zástavním věřitelem při uspokojování zajištěné pohledávky ze zástavy vůbec nejde. Zástavní věřitel má právo, aby zástava byla prodána, popřípadě jinak zpeněžena (nebyla-li zajištěná pohledávka řádně a včas splněna) a aby byl z výtěžku získaného zpeněžením zástavy uspokojen; rozhodnutím o povinnosti „nečinit, co by zástavnímu věřiteli bránilo (mohlo bránit) v realizaci zástavního práva“, by se zástavnímu dlužníku ukládala povinnost, kterou vzhledem k obsahu, účelu a smyslu zástavního práva je pojmově nemožné splnit. Rozhodnutí, které zástavnímu dlužníku ukládá povinnost „strpět“ (či „snášet“) prodej zástavy, proto nelze považovat z materiálního hlediska za vykonatelné.

Právo zástavního věřitele domáhat se uspokojení zajištěné pohledávky ze zástavy (§ 151 f odst. l o. z.) může být v řízení před soudem jak správně uvedl též odvolací soud vyjádřeno jen jako nárok na zaplacení zajištěné pohledávky (popřípadě též jejího příslušenství) s tím, že uspokojení této pohledávky se oprávněný zástavní věřitel může domáhat jen z výtěžku prodeje zástavy. Rozhodnutí, které ukládá povinnému zástavnímu dlužníku povinnost vyjadřující tento nárok zástavního věřitele, je způsobilým podkladem pro nařízení výkonu rozhodnutí prodejem zástavy. Tímto způsobem lze vymáhat splnění povinnosti i po zástavním dlužníku, jehož věc je zástavou, a který současně není zavázaným z pohledávky, k jejímuž zajištění bylo zástavní právo zřízeno (osobním dlužníkem).

Z uvedeného vyplývá, že oprávněná se domáhala nařízení výkonu rozhodnutí, které není (ve výroku, jímž bylo povinným uloženo „k uspokojení pohledávky oprávněné z úvěrové smlouvy č. 124-763846-1/92 strpět prodej nemovitostí zastavených podle zástavní smlouvy č. 763846-1/92 ze dne 21 . 8. 1992, a to obytné zemědělské usedlosti čp. 30 včetně zastavěné plochy parc. č. 41, zahrad parc. č. 121, 122 a 118/7, zapsaných na LV č. 89 vedeném pro obec a k. ú. S., a stodoly na pozemku parc. č. 73 a zastavěné plochy, zapsaných na LV č. 121 pro obec a k. ú. S.“) z materiálního hlediska vykonatelné. Soudy obou stupňů tedy v souladu se zákonem návrh na nařízení výkonu rozhodnutí prodejem nemovitostí povinných zamítly.